

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

КРИВИЧНО ДЕЛО УБИСТВО

дипломски рад

Ментор:
Проф. др Младен Милошевић

Кандидат:
Ана Мусић 33/17

Београд, 2021.

КРИВИЧНО ДЕЛО УБИСТВО

Сажетак

Не постоји правни поредак који не штити право на живот човека. Заштита се остварује кроз различите гране права, али је најзначајнија кривичноправна заштита. Кривично дело убиства је најтеже кривично дело и представља лишавање живота другог лица. Може се извршити на различите начин и различитим средствима.

Кључне речи: кривично дело, убиство, право на живот, кривично право, кривичноправна заштита

FELONY MURDER

Abstract

There is no legal order that does not protect the right to human life. Protection is realized through various branches of law, but the most important is criminal law protection. The crime of murder is the most serious crime and represents the deprivation of another person's life. It can be done in different ways and by different means.

Key words: criminal act, murder, the right to life, criminal law, criminal protection

Садржај

1.	1	
2.	3	
2.1.	3	
2.2.	Феудализам	5
2.3.	Капитализам	6
3.	7	
3.1.	7	
3.2.	8	
3.3.	9	
4.	11	
5.	14	
5.1.	20	
6.	22	
6.1.	22	
6.2.	25	
6.3.	26	
6.4.	27	
7.	28	
8.	30	
8.1.	30	
8.2.	31	
8.3.	32	

8.4. 34

9. 36

10. 37

1. УВОД

Тема дипломског рада је „Кривично дело убиства“. Рад се бави аналитичким, научним истраживањем кривичног дела убиства, његовим развојем, карактеристикама, класификацијом.

У свим облицима људског друштва напади на живот и телесни интегритет сматрани су друштвено опасним понашањем. На њих се реаговало веома различитим кривичноправним мерама.

Кривично дело убиства је прописано у свим законодавствима. Разлог је тај што се прописивањем кривичног дела убиства штити право на живот, које је једно од најзначајнијих природних, фундаменталних, општецивизацијских, универзално признатих људских права (Јовашевић, 2018, стр. 10).

„Убиство нема за последицу само лишавање другог природног, законског и друштвеног права на живот, већ производи и низ других штетних последица које се одражавају на психолошком или социјалном плану. Кривични законик Србије штити право на живот, инкриминацијама које се односе на обично убиство, тешка убиства и привилегована убиства“ (Коларић, 2015, стр. 149).

Рад је подељен у шест главних целина;

- Уводна разматрања (Увод)
- Историјски развој кривичног дела убиства
- Извршна власт у Републици Србији
- Председник Републике Србије
- Влада Републике Србије
- Закључак.

Главни циљ овог дипломског рада јесте да укаже на теоријску анализу облика испољавања, карактеристика и обележја кривичних дела убиства у основном, квалификованим или привилегованим облицима.

Поред главног, циљеве рада можемо поделити на научни и друштвени циљ.

Научни циљ је дескрипција са елементима класификације појма и појавног облика.

Друштвени циљ рада јесте да буде од практичне користи свима који се баве питањима кривичног права, безбедности, политичких наука и сродних области, као и да истражи утицај законодавства по питању уређења ове области.

Метод анализе садржаја биће употребљен за долажење до релевантних сазнања о кривичном делу убиства у Републици Србији. Као извори биће коришћени научна и стручна домаћа и страна литература, као и одговарајући нормативни оквир.

Прикупљени подаци класификовани су у четири главна дела овог рада, док су увод и закључак произашли из ауторовог разумевања прочитаног и извођења сопствених закључака.

Попис литературе налази се на крају рада.

2. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ КРИВИЧНОГ ДЕЛА УБИСТВА

Како би се у потпуности сагледало кривично дело убиства, неопходно је дати историјски преглед његовог кривичноправног третирања. Наиме, стари закони нису класификовали кривична дела на начин како је то учињено данас.

2.1. Робовласништво

Првобитна заједница представља веома дуг период у развоју људског друштва и трајала је неколико стотина хиљада година. Људи су у том периоду живели у заједницама заснованим на крвном сродству. Нема много података о кривичном делу убиства у овом периоду. „Обичаји су били основни извор права у том периоду. Тешки преступи, убиства, пљачке, силовања, које би учинили припадници једног племена над припадницима другог племена нису били кажњавани од племена коме је учинилац припадао, јер учинити неко зло припаднику другог племена није се сматрало недопуштеним, нити је повлачило казнену реакцију од стране племена учиниоца“ (Коларић, 2008а, стр. 17).

„Родовско-племенска организација своје место уступа државној организацији. Прве државе имале су робовласнички карактер. Роб је предмет, објект права, а не личност. То је водило правној неједнакости која је посебно изражена у области кривичног права, односно када је у питању кривична одговорност и примена кривичних санкција. Постојале су разлике између источних робовласничких држава које су се развиле знатно пре западних, античких робовласничких држава. У источњачким државама постојала је јака централизована власт у којој је владар био или лично проглашен за божанство или се сматрао посредником између богова и људи, па је он био и законодавац и врховни судија. У западним робовласничким државама ово није случај, код њих су органи били формално, изборни“ (Коларић, 2008а, стр. 18).

У наставку рада биће анализирано кривично дело убиства у Хамурабијевом закону, Хетитском закону, Драконове законе из VII века пре наше ере и Закон XII таблица кроз које ћу проучити римско право.

„У Хамурабијевом закону кривично право садржи празнине, које је врло могуће попуњавало обичајно право. Ниједан од сачуваних 282 прописа не одређује убиство као самостално кривично дело. У члановима 207. и 208. спомиње се наступање смртне последице. На пример, ако неко у свађи удари другог, и тај неко премине од тог ударца, ако је био син слободног човека платиће пола мине сребра, а ако је био син мушкина, платиће једну трећину мине. Члан 228. показује да се у то време није водило рачуна о виности и субјективним својствима учиниоца кривичног дела. Чланом се регулише ситуација у којој грађевинар бива лишен живота зашто што није добро и чврсто саградио кућу, па се она срушила и убила господара куће. А ако је у истој ситуацији убијен син господара, да се убије син грађевинара“ (Коларић, 2008а, стр. 19).

Хетитски законик је настао у XV-XIV веку пре наше ере. Има око 200 сачуваних чланова. „Чланови 1. и 2. овог Закона гласе: ако неко намерно убије човека или жену, нека га донесе. Исто тако даје четири лица, било мушка било женска. Тиме испуњава своје обавезе. А ако неко намерно убије роба или робинју, нека их донесе. Исто тако даје два лица. Тиме испуњава своје обавезе. Класна неједнакост је имала утицаја на казнену политику. Систем кажњавања је био блажи. Смртна казна се ретко изрицала“ (Кандић, 1988, стр. 63).

„Драконов законик из VII века пре наше ере били су строги и предвиђали су за сва кривична дела смртну казну. Код кривичног дела убиства Дракон је ограничио крвну освету само на личност убице и увео поступак мирења са родбином убице. Убиство је приватна ствар атинског грађанина. Уколико породица убијеног не покрене поступак, убица ће остати некажњен. Правила се разлика између:

- намерног убиства које је повлачило смртну казну и одузимање имовине,
- убиство из нехата које је кажњавано прогонством из Атине, и
- дозвољеног убиства које није кажњавано“ (Коларић, 2008, стр. 20).

Закон XII таблица донет је 451. и 450. године пре наше ере и представља резултат борбе обесправљених плебејаца против злоупотребе патриција. У римском праву недозвољена, противправна понашања била су означена као деликти и они могу бити јавни и приватни. Старо римско право је мали број прекршаја сматрало за јавни деликт, а међу њима и убиство. У IX табlici забрањено је да се било који човек убије без судске пресуде (Коларић, 2008а, стр. 21).

2.2. Феудализам

Феудализам траје од краја V века пре наше ере до Француске буржоаске револуције. У овом делу биће приказан Салијски закон који даје печат кривичном праву Франачке државе, Коран и Општенемачки законик.

Највећи број одредби *Салијског закона* односио се на област кривичног права. Кривична дела се деле на: деликте против државе, судства, личности, имовине, породице и полног морала. За убиство је предвиђена углавном новчана казна. Најчешћа казна у Франачком кривичном праву је откуп који се плаћа за убиство и који је зависио од етничке и сталешке припадности (Коларић, 2008а, стр. 22).

Коран је један од главних извора шеријатског права. Преовладава крвна освета која је могла бити замењена откупом. „Познаје кривична дела против личности, а у оквиру њих:

- убиство са предумишљајем где је предвиђена смртна казна или откуп ако је сагласна породица убијеног;
- убиство из нехата – предвиђен је откуп и ослобађање једног роба; и
- убиство у самоодбрани – учинилац је ослобођен одговорности“ (Вајс и Кандић, 1992, стр. 94).

„*Constitutio Criminalis Carolina* – општинемачки законик познат је као Каролина по цару Карлу V, објављен је 1532. године. Његов најважнији део чини регулисање кривичног поступка. Када је у питању кривично дело убиства, разликује уморство и убиство. Под уморством се подразумевало противправно лишење живота које је извршено потајно, подмукло, на лукав начин, а убиство

је обухватало случајеве противправног лишавања живота који су сматрани оичним убиством. Закон је подразумевао застрашивање околине призорима мучења и погубљена, где се смртна казна увек изрицала јавно“ (Коларић, 2008а, стр. 23-24).

2.3. Капитализам

Процес стварања великих европских држава почео је у XIX веку чијим се организовањем доносе и велике кодификације из кривичноправне области. Најуспешнију примену буржоаских достигнућа у области кривичног материјалног права уочава се код француских кривичних законика из 1791. и 1810.године.

У *Француском кривичном законнику* из 1791. године кривична дела су подељена на злочине, преступе и иступе. Убиство је злочин и за њега је казна била апсолутно одређена, док је за преступе и иступе казна била релативно одређена. Законик познаје и убиство без предумишљаја које је кажњавано са 20 година робије и убиство из нехата где се казна састојала у давању неког задовољења (Коларић, 2008а, стр. 25).

Наполеонов Code penal из 1810. године представља узор буржоаских законика који су донети касније. Задржана је трихотомна подела недозвољених понашања. За убиства је задржана смртна казна. Овај закон за чедоморство прописује смртну казну и не дозвољава примену ублажаваних околности према мајци (Коларић, 2008а, стр. 25).

„*Аустријски кривични законик* из 1852. године разликује уморство у убиство. Уморство је промишљено лишавање живота другог лица. Убиство је непромишљено проузроковање смрти човека, не у намери да се неко убије, већ у некој другој намери. Законик раздваја теже облике, а то су:

- разбојничко убиство – учињено приликом разбојништва, и
- убиство особе са којом је учинилац у ближејем сродству или у неком другом „обвезанству“, на пр. Тотор, одгојитељ и друго“ (Коларић, 2008а, стр. 25).

3. КРИВИЧНО ДЕЛО УБИСТВА У СРПСКОМ ПРАВУ

Појава извора кривичног права код наших народа не може се прецизно одредити. У почетној фази феудалне државе друштвени односи се регулишу претежно обичајним правом. Касније, у XIII и XIV веку јавља се већи број и више врста правних извора. Поред обичајног права, то су закони, повеље, статuti и друго (Димовски, 2012, стр. 28).

3.1. Убиство у правним изворима српског средњовековног права

„Са оснивањем српске средњовековне државе, установљавају се судови, при чему државна власт све више јача. Сачувани су ретки правни списи који потичу из овог периода, попут Дубровачког статута из 1308. године, у којем постоји одредба да уколико се догоди убиство између Србина и Дубровчанина, на име вражде се плаћа 500 перпера. Такође, као правне изворе можемо навести и одређене хрисовуље. Наиме, у Дечанској хрисовуљи из 1330. године и Аранђеловачкој хрисовуљи из 1348. године налазе, се одредбе о наплаћивању вражде, што посредно упућује на то да је убиство било санкционисано” (Димовски, 2012, стр. 30).

Најзначајнији правни извор средњовековне Србије је Душанов законик који је донет 1349. године. „Кривична дела предвиђена овим законом могу се поделити на:

- кривична дела против феудалног друштвеног и државног поретка,
- против цркве и религије,
- против имовине, и
- против личности” (Јанковић, 1957, стр. 84).

Кривично дело убиства Душанов Законик нормирао је у члановима 87, 94, 95. и 96. „У члану 87. Закона за убиство извршено из нехата, плаћа се вражда од 300 перпера, док се за убиство са намером казна састоји из одсецања обеју рука. Како се у овом члану не помиње којој друштвеној класи припада извршилац, односно

жртва убиства, може се извући закључак да они припадају истој друштвеној класи. Међутим, у члану 94. Закона инкриминисано је убиство које се десило између припадника различитих друштвених класа, при чему се казне за ово убиство поопштравају. Наиме, убиство себра од властелина кажњава се 1.000 перпера, док се убиство властелина од стране себра кажњава одсецањем руку и са 300 перпера. Чланови 95. и 96. за убиство свештеног лица прописују смртну казну, односно за убиство оца, мајке, брата или детета смртну казну спаљивањем“ (Димовски, 2012, стр. 32).

3.2. Убиство у правним изворима српског нововековног права

„Обим криминалитета, међу којима се и кривична дела против живота и тела, је у Србији између 1804. и 1813. године била доста велики из неколико разлога:

- државни органи, који су недовољно били развијени и способни да се ефикасно боре против крвних деликата, при чему стопа ових кривичних дела је била висока упркос веома строгим казнама које су се изрицале,
- несрећеност друштвених прилика, која је резултат револуционарних промена у току Првог српског устанка и отежаног снабдевања земље нужним животним намерницама,
- изопачени морални погледи код појединаца о вредности туђе личности и туђих приватних добара, који су настали као последица вишевековне борбе против турског освајача, су се по ослобођењу Србије пренели на погодно тло подељеног српског друштва“ (Димовски, 2012, стр. 33).

Кривични законик донет је 1804. године и био је одобрен на скупштини Ваљевске нахије. У овом Законику, већ у првом члану, забрањује се убиство, које се кажњавало смртном казном.

Карађорђево криминално законик, донет је 1807. године и представља други значајан извор права. У Закону постоји подела на одредбе о кривичним делима против државе и друштвеног поретка, одредбе о војнокривичним и војнодисциплинским делима и остале кривичноправне и грађанскоправне

одредбе. Смрт је била казна за намерно убиство, а затвором од пола године кажњавало се нехатно убиство. Батињање је била казна за покушај убиства. Такође, у члану 30. Законика забрањено је чедоморство, које се кажњава смрћу (Димовски, 2012, стр. 34).

Нови *Кривични законик Кнежевине Србије* донет је 1860. године. „Кривично дело убиства забрањено је у члану 154. који гласи: „Под убијством разуме се свако недозвољено дело, чрез које какав човек живот изгуби, несматрајући на начин и средства којима је то учињено“. У овом члану је законодавац поставио опште одређење бића кривичног дела убиства. У следећем члану Законика инкриминисано је убиство извршено са предумишљајем, чије законско одређење гласи: „Ко хотично и с предумишљајем човека убије да се казни смрћу“. Такође, прописана је била смртна казна, стрељањем, за покушај убиства владара, убиство родитеља или другог претка у правој линији, убиство ради отклањања препрека за извршење другог кривичног дела или прикривање претходно учињеног, као и убиство да би се избегло хватања на лицу места“ (Димовски, 2012, стр. 35).

Кривични законик Краљевине Југославије донет је 1929. године. У глави XVI налазе се и кривична дела против живота и тела. Према овом закону убиство је лишавање живота другог лица и кажњава се вечитом робијом или робијом најмање десет година. Смртна казна или вечита робија предвиђена је за убиства која су извршена отровом или на свиреп начин, угрожавањем живота више лица, из користољубља или ради извршења или прикривања другог злочина (Димовски, 2012, стр. 36).

3.3. Убиство у правним изворима српског савременог права до 2005. године

Године 1951. донет је нови *Кривични законик*. „Кривична дела против живота и тела инкриминисана су у глави XII, при чему се за обично убиство кажњава строгим затвором од најмање пет година (члан 135). Такође, истим чланом су

регулисана и тешка убиства попут: убиства на свиреп и подмукао начин, убиства којим се доводи у опасност живот више лица, убиства из користољубља, убиства ради извршења или прикривања другог кривичног дела, убиства из других ниских побуда и убиства више лица, за која су прописана строги затвор од најмање десет година или смртна казна“ (Димовски, 2012, стр. 39).

„У Кривичном законнику СР Србије кривично дело убиства инкриминисано је у глави VII, под називом кривична дела против живота и тела. Казном од најмање пет година затвора кажњавало се обично убиство. За убиство на свиреп или подмукао начин, убиство при безобзирном насилничком понашању, убиство другог лица, при чему се са умишљајем доведе у опасност живот још неког лица, убиство из користољубља, ради извршења или прикривања другог кривичног дела, из крвне или безобзирне освете или из других ниских побуда, убиство службеног или војног лица, при вршењу послова државне безбедности, убиство службеног или војног лица при вршењу послова јавне безбедности или дужности чувања јавног реда, хватања учиниоца кривичног дела или чувања лица лишеног слободе или убиство лица које на основу закона предвиђена је смртна казна или најмање десет година затвора (Димовски, 2012, стр. 40).

Закон је остао на снази све до доношења новог 2005. године. Последњим изменама из 2003. године уведене су новине како у погледу одређених тешких убистава, тако и у погледу висине запређених казни код различитих облика убиства. За обично убиство предвиђена је казна затвора од најмање седам година (Димовски, 2012, стр. 40).

4. ПОЈАМ И ВРСТЕ КРИВИЧНОГ ДЕЛА УБИСТВА

Основни облик кривичног дела против живота јесте убиство. Ово дело прописано је у члану 113. Кривичног законика Србије ("Службени гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019). Оно се састоји у проивправном лишењу живота другог лица са умишљајем при чему не постоје посебне околности које га чине тешким или лакшим (Јовашевић, 2020а, стр. 17).

„Постоје различите теоријске дефиниције убиства:

- Тома Живановић истиче да је убиство лишење живота другога, односно проузроковање смрти неког човека.
- Миљковић указује на објективни карактерни знак код убиства смрт каквог човека, произведена радњом учиниоцем.
- Јанко Таховић убиство дефинише као уништавање људског живота, а као кривично дело убиство је противправно лишење живота неког лица.
- Драгољуб Атанацковић истиче да се кривично дело убиства састоји у лишавању живота неког лица.
- Љубиша Лазаревић истиче да је убиство противправно лишавање живота другог лица“ (Коларић, 2008а, стр. 152).

„Посматрано у друштвеном смислу, убиство подразумева ситуацију која се не своди само на учиниоца и жртву него обухвата и шири социјални контекст. Другим речима, убиство је и социјални акт који укључује не само лишавање живота другог лица, него и осуду и перцепцију средине у којој се дешава. Са социолошког аспекта, прави се разлика између убиства уопште и кривичног дела убиства, односно лишавања живота где је искључена противправност и противправног лишавања живота другог лица. Посматрајући кроз друштвени објектив, одговор на убиство зависи од тога како друштво доживљава питање кривице, невиности, природе учињеног дела уопште. Кривично дело је друштвени феномен. То значи да су понашања квалификована као кривична дела само онда када су друштвено опасна, када држава има право и обавезу да

реагује. Државна реакција на убиство морала би бити брза и ефикасна“ (Коларић, 2015, стр. 149).

„У криминално-политичком смислу, убиство је као најтеже кривично дело било у центру пажње и судске праксе и теоретичара кривичног права. Питања која се постављају тичу се његовог сузбијања, а посебно односа између превентивних и репресивних средстава, јер савременом друштву поред репресивних средстава која се примењују према учиниоцу након извршеног кривичног дела, стоје на располагању и превентивна средства. Тешки облици криминалитета могу се сузбити само заједничким дејством превентивних и репресивних мера. Ефикасна борба против криминалитета захтева једну свестрану, организовану и планску друштвену активност с циљем, у првом реду, утврђивања узрока вршења кривичних дела, те деловања у правцу отклањања тих узрока, чиме би се пресекли корени криминалног понашања. Основни елементи превенције убиства јесу законодавна регулатива, едукација и мотивација, а оне, дејствујући синхронизовано и дуготрајно, обезбеђују раст и развој здраве личности, одговорне, дисциплиноване, спремне да одложи задовољство са позитивним системом вредности и здравим стилем живота“ (Коларић, 2015, стр. 150).

Објект заштите код овог кривичног дела је живот човека или право на живот као једно од основних људских права. Као радња извршења сматра се свака делатност чињења или нечињења, психолошка или физичка делатност којом се посредно или непосредно проузрокује смрт другог лица.

Убиство се може извршити различитим делатностима чињења и нечињења. Нечињењем се може проузроковати смрт другог лица у случајевима када постоји дужност на чињење којом би се спречило наступање смрти (Јовашевић, 2020а, стр. 18).

Убиство се може извршити:

- директним,
- индиректним,
- физичким, и
- психичким дејством.

„Физичко проузроковање смрти остварује се различитим средствима: ватреним или хладним оружјем, оруђем и другим средствима која су подобна да тело тешко повреди или здравље тешко наруши. Психичко проузроковање смрти врши се изазивањем узбуђења, страха, препасти у таквом степену који има карактер шока, подбног да блокира рад срца или прекине другу животну функцију“ (Јовашевић, 2020а, стр. 18).

Наиме, од обичног убиства које обухвата просечан случај убиства са умишљајем, треба разликовати тешка убиства и привилегована убиства.

„У члану 113. закона предвиђен је основни облик убиства, односно обично убиство. Радња извршења обичног убиства састоји се у лишавању живота другог лица, односно извршена радња је свака она која је подобна да проузрокује смрт другог лица. То су веома различите и многобројне радње, међу којима осим чињења, могу бити и радње нечињења, не само физичког него и психичког деловања“ (Стојановић и Делић, 2014, стр. 7).

Мотив није елемент „обичног“ убиства, али се у судској пракси то питање постављало. Високи савет судства је заузео став да се мора обратити пажња на утврђивање мотива, зато што је постојање одређених мотива релевантно за случајеве када „обично“ убиство прераста у тешко убиство или лишење живота из милосрђа. Мотив не утиче на правну квалификацију дела, али представља важну околност приликом одмеравања казне (Стојановић и Делић, 2014, стр. 9).

„У случају постојања одређених мотива обично убиство прераста у тешко убиство. Исто тако, у неким случајевима мотив може убиству дати лакши вид (нпр. убиство из милосрђа). Убиство је свршено када је наступила смрт другог лица. До тог тренутка може се говорити о покушају убиства, који је кажњив по општим правилима, а који постоји када је предузета радња извршења усмерена на лишавање живота другог лица, а та последица још није остварена. Ако је при покушају убиства остварено биће неког другог кривичног дела, може се радити о идеалном стицају са покушаним убиством или само о покушају убиства, у случају када покушај конзумира то дело“ (Стојановић, 2007, стр. 432)

У наставку рада ће бити приказани ови облици убиства.

5. ТЕШКО УБИСТВО

„Тешко убиство спада у ред најтежих кривичних дела и у литератури се могу наћи различите дефиниције:

- Владо Камбовски, одређујући појам тешког убиства, наглашава да је квалификовано (тешко) убиство умишљајно лишавање живота другог лица, извршено под посебно отежавајућим околностима, предвиђеним у закону, које појачавају степен неправда и степен невиности учиниоца због чега закон за то убиство прописује тежу казну.
- Драгољуб Атанацковић наводи да тешка убиства представљају такође лишавање живота неког лица и у том погледу имају све елементе као и обично убиство.
- Тома Живановић тешка убиства назива нарочитим, тежим врстама убиства.
- Миљковић истиче да се при квалификовању убиства гледа углавном или на личности према којима се врши убиство или на начин и средства којима се убица при извршењу дела служи, или на циљ који хоће убиством да се постигне или, најзад, на опасност самог учиниоца“ (Тошић, 2018, стр. 19).

У својој основи тешка убиства имају сва основна обележја заједничка за свако убиство, с тим што је противправно лишавање живота другог лица у овом случају праћено неком посебном, квалификованом околношћу.

„Данас, кривично дело тешког убиства подразумева чак једанаест облика:

- ко другог лиши живота на свиреп или подмукао начин;
- ко другог лиши живота при безобзирном насилничком понашању;
- ко другог лиши живота и при том са умишљајем доведе у опасност живот још неког лица;
- ко другог лиши живота при извршењу кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе;

- ко другог лиши живота из користољубља, ради извршења или прикривања другог кривичног дела, из безобзирне освете или из других ниских побуда;
- ко лиши живота службено или војно лице при вршењу службене дужности;
- ко лиши живота судију, јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца или полицијског службеника у вези са вршењем службене дужности;
- ко лиши живота лице које обавља послове од јавног значаја у вези са пословима које то лице обавља;
- ко лиши живота дете или бремениту жену;
- ко лиши живота члана своје породице којег је претходно злостављао;
- ко са умишљајем лиши живота више лица, а не ради се о убиству на мах, убиству детета при порођају или лишењу живота из самилости“ (Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019) (у даљем тексту: КЗ).

Поред елемената који улазе у основни облик („обично“ убиство), код тешког убиства мора постојати неки допунски елемент, односно неки од квалификатора околности, који се везују за начин извршења, мотив, или за пасивни субјект. (Стојановић и Делић, 2014, стр. 9)

„Убиство на свиреп начин одликује се наношењем жртви беспотребних болова, мука и патњи које по свом карактеру (интензитету и трајању) превазилазе ону меру окрутности која редовно прати кривично дело убиства. Начин извршења је такав да се жртви наносе прекомерни физички и психички болови, што одлучујуће утиче на то да ово убиство представља једно од најтежих“ (Коларић, 2008а, стр. 201).

Убиство на подмукао начин - „Подмукло убиство било би свако убиство извршено на један посебно потајан, прикривен начин, а учинилац на тај начин изражава своју лукавост, препреденост, поквареност, злонамерност, неискреност или искоришћава однос поверења који постоји између њега и неке особе, односно њену беспомоћност или безазленост. Овде учинилац бира

моменат извршења и управо он игра важну улогу. Жртва не зна ништа о нападу на њен живот и не може ни да претпостави која јој опасност од убице прети. Учиниоцац и код обичног убиства води рачуна о начину, времену и месту лишавања живота, али је код овог облика тешког убиства подмуклост присутна баш у тренутку лишавања живота, што представља начин на који учинилац остварује ово кривично дело“ (Коларић, 2008а, стр. 208).

Убиство при безобзирном насилничком понашању – „То значи да убиство мора бити извршено за време таквог насилничког понашања, тј. у временском интервалу од почетка до завршетка насилничког понашања. Убиство извршено после тога не би се могло сматрати тешким убиством, осим ако не постоји нека друга квалификаторна околност. Исто тако, ако учинилац најпре изврши убиство, а после тога се бахато понаша према другима, нема квалификаторне околности. За постојање дела није битно које је лице лишено живота. То може бити оно лице према коме се учинилац насилнички понашао, али и неко друго лице које се затекло на месту догађаја. За постојање овог кривичног дела неопходно је да су испуњена три услова. То су: да постоји насилничко понашање на страни учиниоца кривичног дела; да је реч о безобзирном насилничком понашању; и да је неко лице лишено живота при таквом понашању“ (Коларић, 2008а, стр. 214-216).

Убиство којим се с умишљајем доводи у опасност живот још неког лица - учинилац начином на који врши убиство или употребљеним средством лишава живота једно лице и при томе доводи у конкретну опасност за живот најмање још једно лице. Ово убиство има своју објективну и субјективну страну. Објективна страна огледа се у довођењу у опасност живота једног или више лица, а субјективна у умишљајном поступању учиниоца. Умишљај постоји како у односу на лишавање живота тако и у односу на довођење у конкретну опасност живота још неког лица.

Убиство при извршењу кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе – Раније решење које је овај облик тешког убиства предвиђало као имовинско кривично дело није прихватљиво. Иако се ради о вишеобјектном кривичном делу, овде је доминантно лишавање живота, тј. убиство, а чињеница да се то чини при

вршењу кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе представља квалификаторну околност. У вези са тим, треба правити разлику између овог облика тешког убиства и убиства из користољубља. (Стојановић и Делић, 2014, стр. 12)

„Убиство из користољубља је лишавање живота другог лица у намери да се дође до прекомерне и непотребне имовинске користи за себе или друго физичко или правно лице. Користољубље се код извршења овог кривичног дела против живота јавља као одређена побуда, мотив, унутрашњи психички покретач, подстрек на одређено понашање“ (Јовашевић, 2020а, стр. 34).

„Убиство ради извршења или прикривања другог кривичног дела је лишење живота другог лица како би се омогућило или олакшало извршење другог кривичног дела или да би се прикрило раније извршено кривично дело уклањањем неког лица као сведока, саучесника или оштећеног. Ово дело има два вида:

- први вид овог облика тешког убиства постоји када се лишава живота лице како би се уклонило као препрека, сметња за извршење планираног кривичног дела. Ако је планирано кривично дело извршено или покушано, а за покушај се кажњава, тада постоји стицај између убиства и тог другог дела;
- други вид постоји када се друго лице лишава живота да би се уклонило као сведок раније извршеног кривичног дела. За постојање дела је без значаја да ли је раније извршено кривично дело откривено или није, као и у ком је својству учинилац овог дела учествовао у ранијем делу: као извршилац или саучесник, да ли је то дело извршено у нашој држави или у иностранству“ (Јовашевић, 2020а, стр. 36-37).

„Убиство из безобзирне освете или из других ниских побуда је лишење живота коме учинилац приступа мотивисан посебном врстом побуде-безобзирном осветом или другим ниским побудама без обзира да ли су ове побуде у конкретном случају и остварене. Убиство из безобзирне освете је лишавање живота другог лица из егзистичких и саможивих побуда које карактеришу учиниоца као безосећајну и асоцијалну личност. Убиство из других ниских

побуда постоји када се лишењу живота другог лица приступа ради задовољења аморалних тежњи, ниских страсти и настраности као што је убиство из: љубоморе, мржње, пакости и друго. Ниска побуда представља квалификаторну околност при чијем постохању лишења живота другог лица добија тежи облик за који Кривични законик прописује строже кажњавање“ (Јовашевић, 2020а, стр. 37).

Убиство службеног или војног лица при вршењу службене дужности – „Квалификаторне околности код убиства службеног или војног лица при вршењу службене дужности представљају посебна својства жртве, као и околности под којима се врши лишавање живота. Да би постојао овај облик тешког убиства треба истаћи следеће елементе. Први елемент јесте својство пасивног субјекта службено или војно лице. Други елемент који се тражи јесте лишавање живота ових лица при вршењу послова у оквиру службене дужности, а не у вези са пословима које ова лица обављају“ (Коларић, 2008а, стр. 239).

Убиство детета – „До ступања на снагу Кривичног законика Србије убиство детета се третирало као обично убиство, уколико није било неког квалификаторног обележја, а околност да се ради о убиству детета узимала се као отежавајућа околност приликом одмеравања казне. Основно питање код убиства детета јесте зашто га третирали као тежи вид убиства. По нашем мишљењу, у овом случају не треба него мора да постоји тешко убиство из много разлога. Прво, деца су посебно осетљива категорија лица код које је појачана заштита сасвим оправдана, јер се ради о немоћним лицима која нису у стању увек да схвате намере одраслих, лаковерни су, једноставно их је преварити и због тога се налазе у неповољнијем положају од осталих, па их је, између осталог, и једноставније лишити живота. Друго, злочини против деце имају далекосежније последице за друштво него злочини против одраслих. Треће, повреда или убиство детета много јаче повређују свест и осећања људи, јер изражавају у већем степену безобзирност и безосећајност појединца према жртви убиства. Убиство једног бића без одбране још је већи злочин од обичног убиства“ (Коларић, 2008а, стр. 244).

„Убиство бремените жене је облик убиства који сигурно указује, у субјективном смислу, на личност учиниоца као безосећајну, ниску. Кривични законик Србије полази од чињенице да убиство добија квалификовани вид када се убиством мајке истовремено уништава плод, као живот будућег детета. Заправо овде уништење плода представља једну додатну последицу која прати лишавање живота мајке“ (Коларић, 2008а, стр. 243).

Убиство члана породице – За ова убиства је била предвиђена смртна казна или доживотна робија. Карактеришу га две околности: својство пасивног субјекта и начин извршења. Пасивни субјект је члан породице учиниоца дела. Друга околност је да је убиство претходило злостављање пасивног субјекта. Злостављање се може дефинисати као наношење физичких или психичких патњи, односно то може бити свако деловање на тело које нема елементе телесне повреде (шамарање, ударање, гурање и друго), а које изазива телесни и психички бол (Тошић, 2018, стр. 39-40).

„Убиство више лица је тешко убиство с обзиром на обим и интензитет последице када се са једном или више радњи са умишљајем лиши живота више лица, а не ради се о убиству на мах, убиству детета при порођају или лишењу живота из самилости. За постојање овог дела потребно је испуњење следећих елемената:

- да је више убистава извршено у идеалном или реалном стицају или у поврату – за свршено дело битно је да су са умишљајем лишена живота два или више лица. При чему није од значаја да ли је ова последица остварена једном делатношћу (идеални стицај) или са више одвојених радњи (реални стицај). Уколико је у питању реални стицај, учинилац не треба да је осуђиван за раније убиство;
- да су сва убиства извршена са умишљајем – у конструкцију овог кривичног дела улазе сви облици умишљајног лишавања живота другог лица, без обзира на то по којим одредбама овог или другог закона су предвиђени. При томе није од значаја да ли су извршена у земљи или иностранству;
- да су сва убиства свршена дела – ако је учинилац извршио једно умишљајно убиство, а друго само покушао, тада се може радити или о

стицају свршеног или покушаног убиства, или о покушају овог облика тешког убиства ако је умишљај учиниоцабио управљен на лишавање живота више лица;

- да нису извршена убиство на мах, убиство детета при порођају или лишење живота из самилости;
- да је у извршењу свих убистава исто лице учествовао у својству извршиоца, саизвршиоца, подстрекача или помагача – није неопходно да је учинилац код свих извршених убистава имао својство извршиоца, он мора бити само субјект (извршилац, подстрекач или помагач) код умишљајног лишавања живота више лица“ (Јовашевић, 2014, стр. 27).

5.1. Измене Кривичног законика из 2019. године

Скупштина Републике Србије је усвојила измене и допуне Кривичног законика 2019. године. Најважније новине за потребе овог рада су увођење казне доживотног затвора за најтежа кривична дела силовање и убиство детета, малолетног лица, жене или немоћног лица, а у овим случајевима је искључена могућност условног отпуста, такође као нова измена и допуна овог закона.

Казна доживотног затвора се не може изрећи лицу које у тренутку извршења кривичног дела није навршило двадесет једну годину живота. Овом казном доживотног затвора се у потпуности замењује постојећа казна затвора од тридесет до четрдесет година која је била предвиђена за најтежа кривична дела, између осталих тешко убиство.

Казна доживотног затвора запређена је и за друга кривична дела: за убиство представника највиших државних органа, геноцида, тероризма, ратних злочина и других тешких кривичних дела против уставног уређења и безбедности земље, као и свих осталих кривичних дела за која је раније била прописана казна затвора од тридесет до четрдесет година.

Када је реч о изменама и допунама Кривичног закона из 2019. године и одредби које се односе на тешко убиство, прописан је нови, лакши облик кривичног дела тешко убиство у ком су инкриминисане припремне радње. У Члану 114. став 2. је додато: „ко набавља или оспособљава средства за извршење кривичног дела из тешког убиства или отклања препреке за његово извршење или са другим договара, планира или организује његово извршење или предузме другу радњу којом се стварају услови за његово непосредно извршење, казниће се затвором од једне до пет година“ („Сл. гласник РС“, бр. 35/19).

Такође, још измена из 2019. године гласе да суд не може условно отпустити осуђеног за кривично дело тешког убиства (члан 46. став 5. “Сл. Гласник РС”, бр. 35/19), као и у члану 57. став 2. који се односи на ублажавање казне учиниоцу, односно да се она не може ублажити учиниоцу дела тешког убиства. („Сл. Гласник РС“, бр. 35/19).

Дакле, суд не може условно отпустити осуђеног за следећа кривична дела:

- тешко убиство учињено према детету или бременитој жени;
- силовање, када је услед силовања наступила смрт лица према коме је ово дело учињено или ако је учињено према детету;
- обљуба над дететом или немоћним лицем, када је услед овог кривичног дела наступила смрт лица према коме је ово дело учињено;
- обљуба зоупотребом положаја, када је услед овог кривичног дела наступила смрт детета („Сл. Гласник РС“, бр. 35/19).

6. ПРИВИЛЕГОВАНА УБИСТВА

„Привилегованим убиством сматра се оно противправно лишавање живота другог лица које је извршено под посебним околностима које делу дају лакши вид“ (Лазаревић, 1995, стр. 214).

„Привилегована или лакша убиства су различити облици противправног лишења живота која су извршена под таквим околностима и условима која им дају мањи, нижи степен друштвене опасности и тежине, за која закон прописује блажу казну“ (Јовашевић, 2017, стр. 59). Овде спадају следећа кривична дела:

- убиство на мах,
- убиство детета при порођају,
- лишење живота из самилости,
- нехатно лишење живота“

6.1. Убиство на мах

Убиство на мах се због својих карактеристика назива још и „провоцирано убиство“. Провоцирана убиства се сматрају мање гнусним, а провокација је одавно призната као основ блажега кажњавања у земљама европско-континенталног правног система, али и у земљама англосаксонске правне културе, где провокација може да доведе до преиначења са тешког убиства (murder) на привилеговано, блаже убиство (manslaughter) (Коларић, 2008б, стр. 43).

Дело чине три елемента:

- да је дело учињено на мах,
 - да је учинилац у време извршења дела био у стању јаке раздражености, и
 - да је у стању јаке раздражености учинилац доведен без своје кривице.
- (Стојановић и Делић, 2014, стр. 17)

Дело је учињено на мах када је до лишавања живота дошло непосредно у кратком временском периоду након провокације од стране убијеног – након његовог напада, злостављања или тешког вређања. Своју одлуку учинилац доноси у тренутку, изненада, без дуговременог размишљања (Јовашевић, 2017, стр. 59).

У време извршења дела учинилац је био у стању јаке раздражености. То је стање повећаног, снажног узбуђења које утиче на понашање, доводи до афективног стања високог степена дејства услед чега долази до ограничења или до битног смањења способности управљања својим поступцима. Понашање је свесно, али није контролисано (Јовашевић, 2017, стр. 59).

У стање јаке раздражености учинилац је доведен без своје кривице, нападом, злостављањем или тешким вређањем од стране убијеног. Учинилац дела мора бити доведен у стање јаке раздражености ако није скривљено изазвао ситуацију због које је дошло до напада, злостављања или тешког вређања. Из оовга произилази да он може изазвати конфликтну ситуацију случајно, стицајем околности или садејством случаја, али не и скривљено чиме испровоцира напад, злостављање или тешко вређање (Јовашевић, 2017, стр. 60).

„Ово кривично дело остварује се и радњама учиниоца дела (активног субјекта), али и радњама убијеног (пасивног субјекта или жртве). Са своје стране жртва напада или тешко вређа убицу и он долази у стање јаке раздражености у коме не може да контролише своје понашање и на мах убија лице које да је претходно напало или тешко вређало“ (Јовашевић, 2017, стр. 61).

Елементи бића кривичног дела убиства на мах су:

- заштитни објект: живот човека,
- објект радње: лице које је испровоцирало учиниоца кривичног дела и довело га у стање јаке раздражености нападом, злостављањем или тешким вређањем,
- извршилац дела: свако лице које је нападом, злостављањем или тешким вређањем доведено у стање јаке раздражености,
- радња извршења: одузимање живота лица које је испровоцирало убиство,

- последица: смрт лица које је испровоцирало убиство,
- облик виности: умишљај на мах (*dolus repentinus*) (Тодоров-Јаковљевић, 2019, стр. 24).

Да би кривично дело убиства добило свој лакши облик потребно је да у сваком конкретном случају буду испуњени сви услови. Прва привилегујућа околност код кривичног дела убиства на мах јесте постојање стања јаке раздражености у тренутку извршења кривичног дела. Јака раздраженост је стање узбуђености, љутње, гнева, разјарености које од учиниоца дела умањује способност за нормално размишљање и реаговање и понашање постаје неконтролисано. Потребно је да је учинилац у такво психичко стање доведен без своје кривице, нападом, злостављањем или тешким вређањем од стране убијеног (Јовашевић, 2017, стр. 62).

Неопходна су три услова за постојање овог кривичног дела, а то су:

- напад, злостављање или тешко вређање,
- претходна делатност убијеног, и
- непостојање кривице учиниоца дела

„Под **нападом** се подразумева радња којом се угрожава или повређује телесни интегритет другог лица. У кривичном праву под нападом се подразумева било који тежи облик повреде или угрожавања неког правног добра учиниоца или њему блиског лица, напад на личност, њен физички или психички интегритет, личне слободе или напад на имовину под условом да је таквог степена да је био у стању да учиниоца дела доведе у стање јаке раздражености. За постојање дела битно је да напад објективно постоји и да је он таквог интензитета да нападнуто лице може довести у стање јаке раздражености. **Злостављање** подразумева предузимање одређених активности услед којих код пасивног субјекта наступају одређене телесне или душевне патње, нелагодности слабијег интензитета и краћег трајања, али које не представљају облик лаке телесне повреде. Под **тешким вређањем** подразумева се не само увреда и клевета, већ и сваки други поступак којим се наноси повреда осећања части код учиниоца кривичног дела. Тешко вређање је тешка повреда части и угледа, личног достојанства, осећајности учиниоца дела“ (Јовашевић, 2017, стр. 67-68).

Постоје сличности између кривичног дела убиства на мах и убиства у прекорачењу нужне одбране па је из тог разлога потребно направити нека разграничења. Код прекорачења нужне одбране, до убиства долази услед напада на живот или телесни интегритет, док код убиства на мах повод може бити и злостављање, односно тешко вређање. Код прекорачења нужне одбране до убиства долази у циљу одбране од истовременог противправног напада, док код убиства на мах то није случај. Овде не постоји одбрана јер се убиство врши углавном по престанку напада, злостављања или вређања, због насталог афективног стања, беса и срџбе које је провоцирала сама жртва (Тодоров-Јаковљевић, 2019, стр. 25).

Код убиства у прекорачењу нужне одбране, напад може бити испровоциран од стране учиниоца кривичног дела, док код убиства на мах учинилац не сме скривити, односно испровоцирати напад. Даље, код прекорачења нужне одбране напад мора бити противправан док код убиства на мах то није услов (Тодоров-Јаковљевић, 2019, стр. 26).

6.2. Убиство детета при порођају

Чедоморство представља посебан облик инфантицида, који подразумева убиство, односно намерно усмрђивање деце. Инфантицид је шири појам од чедоморства, јер подразумева убиство деце уопште, од стране било ког лица, које са дететом не мора да буде ни у каквом сродству, док чедоморство представља убиство властитог детета и то искључиво од стране његове мајке (Тодоров-Јаковљевић, 2019, стр. 26).

Елементи дела су:

- објект напада је живо рођено дете,
- извршилац дела је мајка,
- убиство треба да је извршено за време или непосредно након порођаја.

„Објект напада је живо рођено дете без обзира да ли је било способно за живот или не, под условом да је порођај завршен. Учиниоца дела може да буде само

мајка која се налази у мањем или већем стању телесне или психичке нелагодности, бола, исцрпљености и страха који са собом носи порођај. **Радња лишења живота детета** треба да је предузета у одређено време – за време порођаја или непосредно након порођаја док траје поремећај који је изазван порођајем. Када поремећај траје након порођаја и када се он налази у узрочно-последичној вези са порођајем, представља питање које судско веће решава на бази налаза и мишљења лекара вештака судско психијатријске струке у конкретном случају“ (Јовашевић, 2017, стр. 76).

6.3. Лишење живота из самилости

Ово кривично дело се састоји у лишењу живота пунолетног лица из самилости због тешког здравственог стања у коме се налази, а на његов озбиљан и изричит захтев. Објект заштите је живот лица које се налази у тешком здравственом стању. „Ово кривично дело чине четири привилегујућа елемента, а то су:

- објект напада је пунолетно лице, што значи да је постојање овог дела искључено за малолетна лица;
- дело се врши из самилости, милосрђа. Ово је посебна врста моралне, социјално прихватљиве побуде на страни учиниоца;
- пасивни субјект се налази у тешком здравственом стању, стању физичког или душевног обољења које је трајно и тешко, што значи да се према савременим медицинским сазнањима не може предвидети колико ће дуго лечење трајати и да ли ће бити успешно, а при томе је и неизвесан исход лечења; и
- учинилац радњу лишавања живота предузима на озбиљан и изричит захтев пасивног субјекта. За постојање овог дела битна је претходна делатност жртве (оштећеног). Наиме, овакав захтев оштећеног лица треба да је израз његове чврсте и непоколебљиве одлуке да због тешког здравственог стања буде лишено живота. Тај захтев може бити дат усмено, писмено, односно на други начин, али тако да буде недвосмислено сазната и доказана његова садржина. При томе је потребно да се тај захтев

мора дати без примене силе, претње, обмане или другог вида притиска на вољу оштећеног који искључује способност његовог одлучивања“ (Јовашевић, 2020б, стр. 113).

Извршилац овог дела може да буде свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај. За ово је привилеговано дело убиства прописана казна затвора у трајању од шест месеци до пет година.

“У оваквим и сличним случајевима поставља се питање одговорности за тзв. убиство из милосрђа или еутаназију. Развој медицине указује на то да се данас могу лечити и оне болести које су некада сматране неизлечивим. Међутим, друштво се не сме ослободити обавезе да улаже напор на очување живота, чак и када су изгледи за то мали. Постоји схватање да би прихватање еутаназије и њено озакоњење омогућило не само злоупотребе, већ би се психолошки одразило на болесна лица, која више не би имала поуздања у своје оздрављење, нити би имали поверења у оне који их лече” (Стојановић, 2007, стр. 429-430).

6.4. Нехатно лишење живота

„Дело се састоји у лишењу живота другог лица из нехата. Карактерише га блажи степен кривице на страни учиниоца дела у време предузимања радње извршења. Дело постоји када је учинилац предузео радњу у циљу остварења неког другог циља или резултата при чему се лишење живота јавља као споредна последица коју учинилац није хтео, нити је пристао на њу, али је предвидео или је могао и био дужан да предвиди њено наступање. То је убиство из непажње, несмотрености, погрешне процене ситуације“ (Јовашевић, 2017, стр. 77).

Као привилегујућа околност се јавља нехат. Суштински је реч о другачијем понашању у односу на убиство са умишљајем. Интензитет напада на заштићено добро је знатно мање изражен код нехатног убиства. Оно постоји онда када је учинилац био свестан да својом радњом (чињенијем или нечињенијем) може другог да лиши живота, али је олако држао да до тога неће доћи или да ће то

моћи спречити (свесни нехат), као и у случају када учинилац није био свестан да својом радњом неког може да лиши живота. У погледу већине битних обележја нема разлике у односу на кривично дело убиства – радња извршења, последица, пасивни субјект (Стојановић и Делић, 2014, стр. 24).

7. УБИСТВО ПРЕДСТАВНИКА НАЈВИШИХ ДРЖАВНИХ ОРГАНА

У члану 310. Кривичног законика предвиђено је убиство представника највиших државних органа и гласи: Ко у намери угрожавања уставног уређења или безбедности Србије лиши живота председника Републике, народног посланика, председника Владе, члана Владе, председника Уставног суда, председника највишег суда у Републици Србији или Републичког јавног тужиоца, казниће се затвором најмање десет година или доживотним затвором.

Овај облик убиства карактеришу два елемента:

- политичко својство пасивног субјекта, и
- политички мотив, побуда на страни учиниоца дела.

Уставно уређење и безбедност Републике Србије је објект заштите, а објект напада је живот представника највиших државних органа. Као радња извршења јавља се делатност која је довољна и која може да доведе до проузроковања последице смрти – уништења живота другог лица. То могу бити различите делатности физичког или психичког карактера, чињење или нечињење, које се могу предузимати на различите начине и различитим средствима директно или недиректно (Јовашевић, 2020а, стр. 74).

„За постојање дела битно је остварење још два елемента:

- да је радња извршења предузета према одређеном лицу као пасивном субјекту (председнику Републике, народном посланику, председнику

Владе, члану Владе, председнику Уставног суда, председнику највишег суда у Републици Србији или Републичком јавном тужиоцу), и

- да је радња предузета у одређеној намери – намери угрожавања уставног уређења или безбедности Србије“ (Јовашевић, 2020а, стр. 74).

Намера мора да постоји на страни учиниоца дела у време предузимања радње и она у конкретном случају не мора бити остварена. Последица дела је наступање смрти лица према коме је предузета радња. Извршилац дела може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је директни умишљај који карактерише наведена намера.

8. КРИВИЧНА ДЕЛА УБИСТВА У УПОРЕДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ

Кривична дела убиства присутна су још од периода најстаријих писаних споменика. И данас су ова дела саставни део свих савремених кривичноправних система. Државе се свим расположивим средствима, мерама и поступцима супротстављају различитим облицима и видовима нарушавања живота другог или других лица.

У наставку рада ћу дати упоредноправну анализу кривичног дела убиства у савременим кривичноправним системима.

8.1. Пољска

У Кривичном законнику Пољске предвиђена су кривична дела убиства која су означена само члановима, нису именована.

Обично убиство је основни облик лишавања живота другог лица и састоји се од радње извршења убијања другог лица, без навођења облика кривице или других ближих елемената његовог бића. За обично убиство је предвиђена казна затвора од осам до двадесет пет година или доживотна робија.

„За тешко убиство прописана је доживотна робија или казна затвора од дванаест до двадесет пет година и ово убиство постоји у случајевима када је обично убиство учињено под околностима које делу дају тежи вид. Облици тешког убиства се класификују на:

- тешко убиство према начину извршења које се јавља у два облика:
 - убиство на свиреп начин, и
 - убиство на опасан начин
- убиство из посебних мотива, односно побуда, и
- тешко убиство квалификовано околностима при извршењу, обимом изазваних последица, односно бројем оштећених, затим посебним својством пасивног субјекта и својством учиниоца“ (Јовашевић, 2018, стр. 87).

„Убиство на свиреп начин представља мучење жртве, односно наношење прекомерних физичких и психичких болова који повећавају патњу жртве. Убиство на опасан начин подразумева да учинилац радњу извршења предузима употребом ватреног оружја или експлозивних материја. Ово дело карактерише: коришћење опасног начина и средства при убиству и да је учинилац био свестан да могу употребом одређеног средства може угрозити животе и здравље и других лица, а не само жртве, на шта учинилац пристаје“ (Јовашевић, 2018, стр. 88).

Убиство учињено из посебних побуда представља дело чију квалификаторну околност представља обележје: мотив, намера или побуа. Дело постоји ако је радња извршена убиства предузета са „мотивом који заслужује посебну осуду“ (Јовашевић, 2018, стр. 88).

8.2. Естонија

У Кривичном законик у Естоније у члану 113. предвиђено је основно кривично дело против живота, односно умишљајно убиство, тј. лишење живота другог лица са умишљајем, за које је предвиђена казна затвора од шест до петнаест година.

У члану 114. законика прописано је тешко, квалификовано убиство за које је предвиђана казна затвора од осам до двадесет година или доживотна робија. Кривично дело има више облика, а то су тешка убиства квалификована:

- субјективним обележјима, због којих учинилац предузима радњу извршења ,
- начином извршења и употребом општеопасног средства,
- тежином последица и околностима при извршењу (Јовашевић, 2018, стр. 89).

Тешка убиства квалификована субјективним обележјима, као што су нечасна побуа (мотив) и намера или циљ, морају бити обухваћени директним умишљајем и морају постојати у време предузимања радње извршења, али не

морају да буду остварени. У наведене облике спадају: убиство из користољубља, убиство ради прикривања или олакшавања извршења другог кривичног дела, убиство ради освете због предузете службене радње (Јовашевић, 2018, стр. 90).

„Користољубље које се испољава у похлепи за имовином карактерише личност учиниоца и мотивише га на предузимање радње, пошто учинилац врши дело како би по сваку цену увећао своју имовину или спречио њено умањење. Тешко убиство ради освете због предузете службене радње је убиство са квалификованим мотивом, јер се предузима ради одмазде, које мора бити предузето према пасивном субјекту са нарочитим својством, што је додатна квалификаторна околност. Пасивни субјект мора бити лице које обавља посебне службене или друштвене дужности – професионалне дужности, што учиниоцу дела мора бити познато и у вези са том околношћу при обављању службених радњи пасивног субјекта лишава живота“ (Јовашевић, 2018, стр. 90).

8.3. Летонија

„У Кривичном закону Латвије предвиђено је обично убиство у члану 116. које се састоји у противправном и умишљајном проузроковању смрти другог лица. Облици тешких убистава предвиђена су у члановима 117. и 118. То су предвиђена убиства при отежавајућим околностима, за која је прописана казна доживотног затвора или затвора у трајању од десет до двадесет година и полицијски надзор у трајању до три године са или без конфискације имовине“ (Јовашевић, 2018, стр. 91).

„Убиство при отежавајућим околностима се јавља у следећим облицима, као што су:

- убиство с обзиром на својство пасивног субјекта где спадају:
 - убиство бремените жене,
 - убиство малолетника, и
 - убиство немоћног лица
- убиство с обзиром на начин извршења где спадају:

- убиство на начин опасан по живот многих лица,
 - убиство извршено са нарочитом суровошћу,
 - убиство након којег је леш оскрнављен,
 - убиство повезано са разбојништвом или силовањем
- убиство с обзиром на побуде (мотиве) учиниоца који су га руководили на предузимање радње извршења где спадају:
- убиство са циљем прикривања или олакшавања извршења другог кривичног дела,
 - убиство извршено из користољубља, и
- убиство с обзиром на околности извршења где спадају:
- убиство извршено од стране групе лица, и
 - убиство извршено од стране лица која се налази у притвору или у затвору“ (Јовашевић, 2017, стр. 168).

Кривични законик Летоније познаје и више облика привилегованог убиства, а то су:

- убиство детета при порођају (детеубиство или чедоморство),
- убиство извршено у стању тешке душевне узнемирености,
- убиство при прекорачењу граница нужне одбране,
- убиство при непоштовању услова за хапшење,
- изазивање смрти из нехата (Јовашевић, 2017, стр. 169).

Убиство детета при порођају се кажњава затвором у трајању до пет година. Дело је извршено од стране мајке која за време порођаја или непосредно након тога под утицајем насталог психичког или физиолошког стања лиши живота своје тек рођено дете. Убиство извршено у стању снажне душевне узнемирености чини лице које предузме радњу лишавања живота другог лица у стању изненадно настале снажне душевне узнемирености, које је изазвано насиљем или тешким вређањем од стране оштећеног. За убиство при прекорачењу граница нужне одбране потребно је да учинилац радњу лишавања живота другог лица – нападача предузме под условом који су потребни за неопходно

потребну и нужну одбрану од истовременог противправног напада оштећеног лица на учиниоца или њему блиско лице“ (Јовашевић, 2017, стр. 169).

8.4. Литванија

Кривићни законик Литваније донет је 2000. године, а новелиран је у фебруару 2010. године. Овај закон прописује кривичну одговорност за уништење живота другог лица.

„Тешко убиство се јавља у више облика испољавања:

- тешко убиство према својству пасивног субјекта, у које спадају:
 - убиство детета узраста до 18 година,
 - убиство беспомоћног лица,
 - убиство члана своје породице,
 - убиство бремените жене,
 - убиство лица које обавља службене дужности у вези са њиховим обављањем
- тешко убиство према околностима извршења и последици где спадају:
 - убиство два или више лица,
 - убиство на свиреп начин,
 - убиство лица при чему је доведен у опасност живот другог лица,
 - убиство извршено пре или после другог кривичног дела, али у вези са њим
- тешко убиство према побуди учиниоца која га мотивише на предузимање радње извршења и која мора да постоји на страни учиниоца у време њеног предузимања без обзира да ли је и остварена у конкретном случају. Овде спадају:
 - убиство из освете,
 - убиство из користољубља,
 - убиство ради узимања органа, делова тела или ткива другог лица,

- убиство на основу разлике у полу, раси, анционалности и друго“
(Јовашевић, 2017, стр. 170-171).

Литванија у свом кривичномправном систему познаје три привилегована убиства:

- убиство у јаком душевном узбуђењу учиниоца за које је предвиђена казна затвора до шест година,
- убиство новорођенчета – чедоморство које врши мајка за време порођаја за које је прописана казна затвора до пет година, и
- нехатно проузроковање смрти – где је облик кривице привилегујућа околност за које је предвиђена казна затвора до четири године“
(Јовашевић, 2017, стр. 171).

9. ЗАКЉУЧАК

Убиство је карактеристично од развоја људске цивилизације па све до савременог друштва. Третирано је као кршење највиших религијских, моралних или законских забрана и праћено је оштром реакцијом друштва. Представљају најопаснији вид криминалне активности која код грађана изазива страх.

Најзначајнији сегмент кривичноправне заштите у свим савременим законодавствима представља кривичноправна заштита права на живот и телесни интегритет. Кривично право штити живот који је неприкосновен.

У свим савременим кривичним законодавствима прописане су строге казне за кривична дела убиства која се од других крвних деликата издвајају по својој природи, карактеристикама и последицама. За тешка или квалификована убиства предвиђене су најтеже казне, за разлику од казни предвиђених за обична и привилегована убиства. Међутим, та заштита није била подједнака за све чланове друштвене заједнице, већ је она у првим вековима зависила од сталешке припадности учиниоца кривичног дела, односно његове жртве.

У Кривичном законiku СР Србије кривично дело убиства инкриминисано је у глави VII, под називом кривична дела против живота и тела. Последње измене Кривичног законика усвојила је Народна скупштина Републике Србије 2019. године, а као највећа и најважнија новина јесте прописана доживотна казна затвора за најтежа кривична дела, међу којима је и тешко убиство почињено према детету, малолетном лицу, бременитој жени или немоћном лицу, које мења претходно прописану казну затвора од тридесет до четрдесет година за ова кривична дела.

10. ЛИТЕРАТУРА

- Вајс, А. и Кандић, Љ. (1992). Општа историја државе и права. Београд.
- Димовски, Д. (2012). *Криминолошко одређење убиства*. Докторска дисертација. Ниш: Правни факултет.
- Јанковић, Д. (1957). *Историја државе и права феудалне Србије*. Београд.
- Јовашевић, Д. (2020а). *Кривично дело убиства у теорији, пракси и законодавству*. Београд: Службени гласник.
- Јовашевић, Д. (2014). *Кривично право – посебни део*. Београд.
- Јовашевић, Д. (2017). *Кривична дела убиства*. Београд.
- Јовашевић, Д. (2018). Тешка убиства у кривичним законодавствима Пољске, Русије и Балтичких држава. *Страни правни живот*, 62 (2), стр. 85-102-.
- Јовашевић, Д. (2020б). Убиство из милосрђа у савременом кривичном праву. У: *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, вол. 59, бр. 87, стр. 109-126.
- Кандић, Љ. (1988). *Одабрани извори из опште историје државе и права*. Београд.
- Коларић, Д. (2008а). *Кривично дело убиства*. Београд: Службени гласник.
- Коларић, Д. (2008б). Привилегујуће околности кривичног дела убиства на мах. *Наука, безбедност, полиција*, год. 13, бр. 3, стр. 41-67.
- Коларић, Д. (2015). Кривична дела убиства - de lege lata i de lege ferenda. У: *Журнал за криминалистику и право*. Београд: Криминалистичко-полицијски универзитет. Стр. 145-166.
- Кривични законик Републике Србије "Службени гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.
- Лазаревић, Љ. (1995). *Кривично право – посебни део*. Београд.
- Стојановић, З. (2007). Коментар Кривичног законика, II издање, Београд.
- Стојановић, З. и Делић, Н. (2014). *Кривично право-посебни део*, 2. издање. Београд, Правни факултет Универзитета у Београду.
- Тодоров-Јаковљевић, Ј. (2019). *Привилегована убиства*. Мастер рад. Ниш: Правни факултет.
- Тошић, Ј. (2018). *Тешко убиство*. Мастер рад. Ниш: Правни факултет.